

Yusuf Akçura (1876- 1935)

Yusuf Akçura, 1876'da Rusya'da Kazan'a bağlı Simbir(sk) (Ulyanovsk)'da doğmuştur. Akçura, fabrikatör olan zengin bir ailenin çocuğudur. Buldukları bölgede Ruslardan geri kalmamak için bir taraftan bir Rus dadıdan Rusça öğrenirken, diğer taraftan da annesinden dini bilgileri almaya başlamıştır. Ancak babasının ölümünden sonra maddi kaygılarından dolayı annesi ile birlikte İstanbul'a gelmiştir.

İlkokul çağına geldiği zaman Kara Hafız Medresesi'ne kaydedilmiştir. Daha sonra ise Arap, Arnavut, Rum çocuklarının bulunduğu Koca Mustafa Paşa Rüştiye'sine kaydolmuştur. Bu okulun Akçura'nın Türkçülükle ilgili fikirlerinin oluşmasında etkisi olmuştur. Nitekim Akçura, görüştüğü Kazanlı ailelerin Rus zulmünden dolayı çektiklerinden çok etkilenmiştir. 11-12 yaşlarındayken akrabaları ile görüşmek üzere annesiyle birlikte gittiği memleketinde eniştesi İsmail Gaspıralı ve amcası İbrahim Reşid Efendi ile Türkçülükle ilgili konuları görüşmeye başlamıştır. Akçura, çok küçük yaşta olmasına rağmen çok sayıda kitap okumuştur. İstanbul'a geri döndüğünde 1894'te Harbiye Mektebine başlamıştır. Fakat bu okulun ikinci sınıfında iken Padişaha *sadakate aykırı davranmak ve Meşrutiyet idaresini savunan Türkçülük hareketine katıldığı* gerekçeleri ile 45 gün ceza almıştır. Okulun en başarılı öğrencilerinden olduğu için okul komutanı Rıza Paşa'nın yardımı ile okuldan kovulmaktan kurtulmuştur.

Okul hayatı devam ederken ilk makalesi Şehabeddin'i Mecani'nin Tercüme-i Hali İstanbul'da "*Malumat*" Mecmuasında yayınlanmıştır. Makalede yer alan hürriyet ve terakki ifadeleri dolayısıyla 1897'de tekrar tutuklanarak, Fizan'a sürgün edilmiştir. Bir süre sonra rütbeleri geri verilerek Trablusgarp'a görevlendirilmiştir. Burada bir yıl kaldıktan sonra, 1899'da Fransa'ya kaçmıştır. Akçura Paris'te "*Ecole des Sciences Politiques*" adlı siyasi ilimler okulunda tahsiline devam etmiştir. Burada okurken bir taraftan da Genç Türklerin toplantılarına katılmaya başlamıştır. Genç Türklerin liderlerinden Ahmed Rıza tarafından çıkarılan "*Şura-yı Ümmet*" Gazetesine makaleler yazmıştır. Tahsil hayatı boyunca Osmanlı Devleti'nin siyasi durumu ve Türklükle ilgili konularla ilgilenen Akçura, Paris'teki eğitimini "*Osmanlı Saltanatı Kurumlarının Tarihi Üstüne Bir Deneme*" adlı tezi ile tamamladıktan sonra, İstanbul'a dönemediği için memleketi Kazan'a bir akrabasının yanına gitmiştir. (1903) Burada bu gün dahi önemini koruyan ve Türkçülük akımının siyasi fikrini ortaya koyan "*Üç Tarz-ı Siyaset*" adlı 32 sayfalık makalesi Genç Türkler tarafından çıkarılan "*Türk*" Gazetesinde 1904 yılında yayınlanmıştır. Akçura bu makalesinde, artık Osmanlılık ve İslamcılık fikir akımlarının başarılı olamayacağını ve Devletin tek kurtuluş yolunun Türkçülük olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca "*Kazan Muhbiri*" adlı gazete ile "*Ulum*" ve "*Tarih*" adlı kitapları çıkarmıştır.

Rusya Türkleri arasında siyasi, sosyal ve kültürel bağları da kuvvetlendirmeye çalışan Akçura, 15 Ağustos 1905'te Rusya Türklerinin ilk gizli toplantısına katılmış ve bu toplantı sonrası oluşturulan Müslüman İttifakı Partisi'nin merkez komitesinde yer almıştır. Akçura Rusya'daki bu faaliyetleri sonucunda tutuklanmış ve 43 gün hapis cezası almıştır. Serbest kaldıktan sonra Kırım'a eniştesi İsmail Gaspıralı'nın yanına gitmiş ve burada *Tercüman* Gazetesinde "*Sa'fes*" imzalı siyasi makaleler yazmıştır.

Akçura, 1908 yılında Osmanlı Devleti'nde Meşrutiyetin ilan edilmesi üzerine İstanbul'a dönmüştür. Bu dönemde daha çok kültürel faaliyetlerde bulunmuştur. Necip Asım Veled Çelebi gibi Türkçülerle birlikte bir Türk cemiyeti kurma fikrini paylaşmış ve "*Türk Derneği*" adlı bir cemiyet kurmuşlardır. Dernek 1911'de sadece 7 sayı çıkacak olan Türk Derneği isimli bir dergi yayınlamıştır. Bu dergi, 18 Ağustos 1911'de Mehmed Emin (Yurdakul), Ahmet Hikmet, Ağaoğlu Ahmed ve Yusuf Akçura'nın başını çektiği Türkçülerin "*Türk Yurdu*" Dergisini çıkarmaya başlamalarından sonra faaliyetlerini

bitirmiştir. Türk Yurdu Dergisi ise Akçura'nın büyük katkıları ile 17 yıl boyunca yayınlanmıştır. Akçura, dergi için hazırlamış olduğu programda Türkçülük ile ilgili görüşlerini ve dergide yazılacak yazıları şu ilkeler etrafında belirlemiştir.

1-Dergi Türklerin anlayabileceği sade bir Türkçe ile yayınlanacak, konuları Türk ırkının sade bir Türkçe yayınlanacak, konuları Türk ırkının menfaatine dayalı olarak seçilecek. 2- Dergi tüm Türklerin kabul edeceği bir ideali işleyecek 3- Türk halkları arasındaki bağı kuvvetlendirecek 4- Türklerin manevi ve ekonomik gelişimine çalışacak 5- Türklerle ilgili tüm olayları haber verecek 6- İdeal yokluğunun sebep olduğu umutsuzluğa, ihmale ve tembelliğe engel olmak için gayret gösterecek 7- Dergi devletlerarası siyasette Türk âleminin menfaatlerini savunacak.

Akçura yazılarında bir taraftan Milliyetçilik fikrinin ortaya çıkışını ve Avrupa'daki gelişimini ve etkilerini incelerken diğer taraftan da bu fikrin Türk ve Müslüman dünyasındaki etkilerini ortaya koymaya çalışmıştır. Akçura'nın Türkçülüğü sadece Osmanlı Devleti veya Türk Dünyasının bir kısmı için değil "Tüm Türklük" için düşünmek etrafında olmuştur.

Yusuf Akçura, bu derginin dışında "Türk Ocağı"ni kurmada da aktif olarak rol almıştır. İlk yönetim kurulunda yer almıştır. Ayrıca 5 Temmuz 1912'de kurulan Milli Meşrutiyet Fırkasının kurucularından olmuştur. Bu fırka Meşrutiyet döneminin ilk açık milliyetçi fırkası olarak bilinmektedir.

Akçura, gerek yazıları, gerekse de faaliyetleri ile Türkçülük düşüncesini yaygınlaşmasında çok etkili olmuştur. Bu faaliyetlerine devam ettiği sıralarda Darülfünun'da tarih dersleri vermekteydi. Ancak 1916'da bu görevinden uzaklaştırılmıştır. Aynı yıl "Rusya Mahkûmu Müslüman Türk Tatarların Hukukunu Müdafaa Cemiyeti"ni kurmuştur. Bu cemiyetin faaliyetleri dolayısıyla Avrupa ve Sovyetlere gitmiş ancak 1919'da Anadolu işgal altında iken yurda dönmüş ve Ahmet Ferit'in kurduğu "Milli Türk Fırkası"na katılmıştır. 1920'de ise Milli Mücadeleye katılmak üzere Ankara'ya gitmiştir. TBMM'de Hariciye Vekâletinde görevde bulunmuş ve 1923'te Atatürk'ün isteği ile İstanbul Milletvekili olmuştur. 1925'te açılan Ankara Hukuk Mektebi'nde Siyasi Tarih derslerini okutmak üzere atanmıştır. 1931'de "Türk Tarih Kurumu"nun kurucuları arasında yer almış ve 1932'de kurumun başkanlığı görevine gelmiştir. 1933'te ise Darülfünun'un yerine kurulan İstanbul Üniversitesi siyasi tarih profesörlüğüne atanmıştır. Akçura, bu resmi görevlerinin yanında Türkçülük ile ilgili çalışmalarına da devam etmiştir. 1935'te Kars milletvekili iken İstanbul'da geçirdiği kalp krizi dolayısıyla hayata veda etmiştir.

Yusuf Akçura'nın Eserleri

Ulûm ve Tarih (1906), *Üç Haziran Vak'a-i Müessifesi* (Orenburg, 1907), *Üç Tarz-ı Siyaset* (1911, 1976), *Eski Şurâ-yı Ümmet'te Çıkan Makalelerimden* (1913), *Mevkufiyet Hatıraları* (1914), *L'etat actuel et les Aspatlions des Turco-Tatares Müslümans en Russie* (Rusya'daki Türk-Tatar Müslümanlarının Şimdiki Vaziyeti ve Emelleri, 1914), *Şark Meselesine Ait Tarihî Notlar* (1920), *Tarih-i Siyasî Dersleri* (6 cilt, 1920), *Muasır Avrupa'da Siyasî ve İçtimaî Fikirler ve Fikir Cereyanları* (1923), *Siyaset ve İktisat Hakkında Birkaç Hitabe* (1924), *Türk Yıllığı* (1928), *Zamanınız Avrupa Siyâsî Tarihi* (1933), *Osmanlı İmparatorluğu'nun Dağılma Devri -"XVIII. ve XIX. Asırlar"* (1934), *Türk Cermen ve Slavların Münasebât-ı Târihiyeleri* (1941), *Osmanlı Saltanatı Müessesâtının Tarihine Dair Bir Tecrübe, Tâ Kendim Yahut Defter-i Âmâlim* (1944), *Türkçülük* (1978), *Türkçülüğün Tarihi*, *Türk Tarihi* (12 cilt, sad. Ahmet Özdemir, 1995), *Türkçülüğün Tarihi* (1999), *Yeni Türk Devletinin Öncüleri* (2.bas, 2003)

Bengül BOLAT

KAYNAKÇA

AKÇURA, Yusuf, **Türkçülük, Türkçülüğün Tarihi Gelişimi**, Yay. Haz. Sakin Öner, İstanbul 1978.

AKÇURA, Yusuf, **Üç Tarz-ı Siyaset**, TTK Yay., Ankara 1976.

ÇOKER, Fahri, **Türk Tarih Kurumu Kuruluş Amacı ve Çalışmaları**, TTK Bas., Ankara 1983, s.225-233.

DEVLET, Nadir, "Yusuf Akçura'nı Hayatı (1876-1935)", **Ölümünün Ellinci Yılında Yusuf Akçura Sempozyumu, 11-12 Mart 1985**, Ankara 1987, s.17-33.

ERCİLASUN, Bilge, "Gaspıralı İsmail, Hüseyinzade Ali, Akçuraoğlu Yusuf, Ağaoğlu Ahmet", **Türkler**, 14. Cilt, Ankara 2002, s.859-868.

KURAN, Ercüment, "Türk Milliyetçiliğinin Gelişmesi ve Yusuf Akçura", **Türk Kültürü**, S 42, Aralık 1966.

TOGAY, Muharrem Feyzi, **Yusuf Akçura'nın Hayatı**, İstanbul 1944.

TUĞLACI, Pars, **Çağdaş Türkiye 2**, İstanbul 1989.

TUNAYA, Tarık Zafer, **Türkiye'de Siyasal Partiler I**, İstanbul 1988.

Türk Parlamento Tarihi, TBMM II. Dönem, 1923-1927, C.III, TBMM Vakfı Yay. No, 3.

ÜSTEL, Füsun, **İmparatorluktan Ulus Devlet'e Türk Milliyetçiliği Türk Ocakları (1912- 1931)**, İstanbul 1997.

29/03/2025 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/yusuf-akcura-1876-1935/?pdf=3918> adresinden erişilmiştir